17/06/2019

Η εικόνα της Αγίας Τριάδος και οι συμβολισμοί της

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Για το δόγμα της Αγίας Τριάδος, εκτός από τις ρητές μαρτυρίες της Καινής Διαθήκης, έχουμε και υπαινιγμούς στην Παλαιά Διαθήκη. Ένας από αυτούς τούς υπαινιγμούς είναι και **η εμφάνιση του Θεού στον Αβραάμ υπό την μορφή τριών ανδρών**.

Στη Γένεση (18,1) ο Αβραάμ δέχτηκε την επίσκεψη τριών αγνώστων άνδρων . Ο Αβραάμ τους υποδέχτηκε με εγκαρδιότητα και αγάπη, παρ᾽ όλο που του ήταν άγνωστοι. Στη συνέχεια τους παρέθεσε πλούσιο τραπέζι. Κατά την συζήτηση οι άγνωστοι επισκέπτες ανήγγειλαν στον Αβραάμ ότι η γυναίκα του η Σάρρα θα αποκτήσει παιδί μέσα σ’ ένα χρόνο, όπως και έγινε.
Οι Πατέρες της Εκκλησίας στο βιβλικό αυτό γεγονός είδαν μία προτύπωση του μυστηρίου της Αγίας Τριάδος, το οποίο απεκαλύφθη πλήρως στην Καινή Διαθήκη. Για αυτό και η φιλοξενία του Αβραάμ απεικονίστηκε στη σχετική εικόνα. Επειδή στην συνέχεια της βιβλικής διηγήσεως οι δύο από τους τρεις άνδρες εμφανίζονται ως Άγγελοι, επικράτησε να εικονίζονται και οι τρεις με την αγγελική μορφή. Μια τέτοια εικόνα υπήρχε και τιμούνταν στους αρχαίους καιρούς στο μέρος, όπου

έγινε η φιλοξενία του Αβραάμ κατά την μαρτυρία του Ευσεβίου Καισαρείας.

Η υπεροχή του μέσου Αγγέλου επικράτησε σε πολλές εικόνες της φιλοξενίας. Αυτό οφείλεται στην ερμηνεία, που έδωσαν μερικοί Πατέρες της Εκκλησίας (Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Ιωάννης Δαμασκηνός) στο γεγονός. Οι Πατέρες είδαν στην φιλοξενία του Αβραάμ την εμφάνιση του Ιησού Χριστού συνοδευόμενου από δύο Αγγέλων, ενώ άλλοι (Κύριλλος ο Αλεξανδρείας, Αμβρόσιος ο Μεδιολάνων) ερμήνευσαν την επίσκεψη των τριών ανδρών ως προτύπωση ολοκλήρου της Αγίας Τριάδος.

Είναι άξιον παρατηρήσεως, ότι ο μέσος άγγελος όχι μόνο υπερέχει στο μέγεθος των δύο άλλων αλλά είναι και ο μόνος που κρατάει ειλητάριο. Αυτό αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της εικονογραφίας του Χριστού, ήδη από τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, γι’ αυτό και υποστηρίχτηκε ότι, επειδή μάλιστα έχει και ένσταυρο φωτοστέφανο, ότι συμβολίζει τον Χριστό ή κατ᾽ άλλους τον Θεό Πατέρα.

Στην δεύτερη περίπτωση που οι Άγγελοι εικονίζονται ως ισοκέφαλοι, χωρίς δηλαδή διάκριση μεγέθους και άλλων χαρακτηριστικών, η εικόνα θέλει να δηλώσει την ισοτιμία των Προσώπων της Αγίας Τριάδος.

Η πατερική ερμηνεία της φιλοξενίας του Αβραάμ ως συμβολισμού της Αγίας Τριάδος επηρέασε και τα τροπάρια της Εκκλησίας μας. Έτσι ένα τροπάριο της Κυριακής του Παραλύτου παρουσιάζει ωραιότατα τον συμβολισμό: “Μέτοικος ὑπάρχων ὁ ᾽Αβραάμ, κατηξιώθη τυπικῶς ὑποδέξασθαι, ἑνικόν μέν Κύριον ἐν τρισίν ὑποστάσεσιν, ὑπερούσιον, ἀνδρικαῖς δέ μορφώσεσιν” (Κανών Μεσονυκτικού, ωδή στ΄).

Ο δεύτερος τύπος απεικόνισης της Αγίας Τριάδος

Η εικόνα της Αγίας Τριάδος στην Ορθόδοξη Εκκλησία έχει δύο τύπους: Ο ένας είναι η παράσταση των τριών Αγγέλων και φέρει την επιγραφή “Η Αγία Τριάς” ή “Η φιλοξενία του Αβραάμ”.
Ο δεύτερος τύπος είναι η παράσταση των τριών Προσώπων της Αγίας Τριάδος, δηλαδή του Πατρός ως γέροντος, του Υιού που εικονίζεται από τα δεξιά Του και του Αγίου Πνεύματος με τη μορφή περιστεράς. Ο τύπος αυτός της απεικονίσεως της Αγίας Τριάδος, αναφέρεται στους έσχατους βυζαντινούς και ιδιαίτερα στους μεταβυζαντινούς χρόνους εξαιτίας δυτικής επιδράσεως.

Στην βυζαντινή αγιογραφία ο Πατήρ δεν εικονίζεται, αλλ᾽ αντιπροσωπεύεται κατά κανόνα από τον Υἱό για δύο λόγους: Πρώτον, διότι ο Πατήρ δεν φόρεσε σάρκα,

όπως ο Υϊός με την Ενανθρώπησή Του και συνεπώς κανένας δεν έχει δει τον Θεό Πατέρα. Δεύτερον, διότι το κάθε Πρόσωπο της Αγίας Τριάδος είναι ολόκληρος ο Θεός. Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό είναι η παράσταση του Θεού Πατρός ως “Παλαιού των ημερών”. Ο χαρακτηρισμός αυτός έχει ληφθεί από το προφητικό βιβλίο του Δανιήλ (7,9) και δηλώνει την αιωνιότητα του Θεού.